

NASTAVNIK KAO FAKTOR MOTIVACIJE UČENIKA U NASTAVI

Nermin Mulaosmanović*✉

Sažetak

Iako je mnogo sredstava i postupaka kojima se učenici motivišu da uče, primjetno je da je nastavnikova ličnost veoma značajan faktor, međutim, nedovoljno istražen. Stoga, cilj ovog rada je bio ispitati i analizirati mišljenja učenika o nastavniku kao faktoru motivacije učenika u nastavi, kako bi se sagledale mogućnosti pronalaska novih, efikasnijih strategija i tehnika u motivaciji učenika. Rezultati su pokazali da je nastavnikov pristup veoma značajan za motivaciju učenika.

Istraživanje je transverzalnog karaktera i urađeno je na uzorku od 114 učenika različitih zanimanja. Populaciju u istraživanju su činili srednjoškolci starosti od 15 do 18 godina.

Ključne riječi: *nastavnik, motivacija, učenik, nastava*

UVOD

U današnje vrijeme sve je veća potreba za prelaskom sa pasivnih na aktivne forme učenja, sa fiksiranih ka fleksibilnim putevima i strategijama. Iako se o aktivnim i fleksibilnim metodama rada nastavnika koje su u funkciji motivacije učenika u nastavi veoma često govori, praksa pokazuje da i dalje u nastavi takav pristup nije na potrebnom nivou. Motivaciju za učenjem je teško održavati u obrazovnom procesu. Posebno je to karakteristično za učenike u pubertetu i adolescenciji kada postoje usmjerenja na sadržaje van nastave. Stoga se u efikasnoj nastavi sve više analiziraju osobine nastavnika, njegove metode rade jer od njega umnogome zavisi zainteresovanost i motivacija učenika. U tom pogledu, sve su brojnije uloge nastavnika.

Nastavnik kao faktor motivacije

Motivacija je proces koji pokreće prema određenom cilju: ona pokreće, usmje-rava, održava i završava određeno ponašanje. Motivacija za učenjem je stanje kada

* JU Mješovita srednja škola Teočak, Teočak

✉ e-mail: nerminmulaosmanovic81@gmail.com

osoba ima potrebu i želju da nešto uči i nauči. U posljednjih nekoliko godina se sve češće kao bitan faktor efikasnosti i motivisanja u nastavi ističe nastavnik, pri čemu se analiziraju njegove osobine u kontekstu odnosa učenik-nastavnik-gradivo. Savremena škola traži da nastavnik u većoj mjeri bude organizator i saradnik koji pomaže u radu i usmjerava odgojno-obrazovne aktivnosti u željenom pravcu. Potrebno je da vodi računa da učenici ovladaju određenim znanjima i da se kod njih razviju pozitivni kvaliteti ličnosti, kao što su: razvijene radne navike, istrajnost i upornost u radu, smisao da se bore sa poteškoćama, trajni motivi učenja, itd. Incentivna motivacija je poseban oblik motivacije koja se bazira na privlačnosti izvjesnih objekata i situacija. Karakteristično je da ovom motivacijom organizam nije samo tjeran na aktivnost nego može da bude i privučen objektima i situacijama koje za njega imaju određeno prijatno značenje.

Jedan od faktora kao izvor motivacije u nastavi je svakako karakteristika nastavnika pored nastavnog sadržaja, psihofizičkih struktura učenika, nastavnih sredstava i sociokulturnih uslova u okruženju (Bajraktarević, 2013, str. 156). U razrednoj zajednici svaki učenik očekuje da zadovolji svoje bazične potrebe za saznanjem, druženjem, afirmacijom i prihvatanjem. Ponašanje nastavnika direktno utječe na formiranje klime u razredu i motivaciju učenika. U nastavnom procesu nastavnik nije samo izvor informacija nego je i u ulozi organizatora i regulatora poučavanja (Grgin, 2004, str. 189). Smatra se da je bitan uslov postizanja dobrih rezultata u nastavi i osposobljenost nastavnika da usklađuje težinu gradiva, metode poučavanja i brzinu napredovanja sa sposobnostima i osobinama ličnosti učenika. U velikom dijelu od njega zavisi da li u razredu dominiraju pojedinci ili se svi članovi međusobno uvažavaju i sarađuju, kao i primjenjuju li se metodski postupci koji omogućuju ispoljavanje učeničke samoinicijativnosti, radoznalosti, samorealizacije i kooperativnosti – daje se više mogućnosti za adekvatniji emocionalni razvoj učenika. Nastavnikovi postupci na času treba da podstaknu učenike na aktivnost koja će za njih biti smisljena i primamljiva. Nastavnik ima sve više uloga: organizator svog i učenikovog rada, graditelj saradničkih i demokratskih odnosa, kreator svog i učenikovog stvaralačkog ispoljavanja, ukazuje na pravce daljeg djelovanja, poštovanje dječije ličnosti itd. (Musić, Muratović 2010, str. 53). Prema Stevanoviću (2003) odrednice nastavnika stvaraloca su: inspirator učenika, stalno je u pokretu – stremi ka novom i savremenijem, učenike potiče da tragaju za nepoznatim, od učenika traži što više povratnih informacija, učenike potiče da pitaju, koristi svoj potencijal za stvaralaštvo, svjestan je drugih ljudi i pozitivno reagira na njihove potrebe, ima osjećaj sigurnosti te jasnu koncepciju cilja.

Nastavnik koji je raspoložen i nasmijan stvara oko sebe ugodan osjećaj i djeluje poticajnije od nastavnika koji je često namrgođen i mrzovoljan (Bajraktarević, 2013 str. 156). Važno je da učenici osjete da je nastavniku stalo do njih, da ga

vesele njihova postignuća i rastužuju neuspjesi. Ako se učenik stalno podstiče i nastavnikovim načinom rada motivira na učenje, on će postizati dobre rezultate i takav rad će donijeti veće zadovoljstvo. Motivacija u razrednom učenju obuhvata sve ono što nastavnik može učiniti da bi povećao napore učenika i njihove želje da uče. Navodi se da je u današnjoj školi malo situacija koje dozvoljavaju učeniku da se koncentriše na svoju djelatnost, a sve zbog tradicionalno razredno-časovnog sistema nastave, gdje učenik prelazi sa jedne na drugu aktivnost gotovo svakih pola časa (Stojaković, 2006, str. 205). Tendencija za spoznajom se gubi u tradicionalnoj nastavi. Veoma često nastavnik se koristi pasivnim metodama rada želeći da učenicima sve objasni i prezentuje u gotovom vidu, misleći da je tako bolje. Na takav način učenik je pasivan slušalac. Uspješan nastavnik potiče svojim primjerom i šalje im jasne poruke. Navodi se da su sljedeće osobine nastavnika koji potiče motivaciju kod učenika, prema Henting (1997): razvijene opće sposobnosti; razvijene specifične sposobnosti; posjedovanje općeg obrazovanja; posjedovanje dobrog stručnog obrazovanja; pedagoško-psihološko obrazovanje; didaktičko-metodičko obrazovanje; fizičko i mentalno zdravlje, emocionalna zrelost i stabilnost; ljubav prema djeci i mladima; pozitivne osobine ličnosti (humanizam, otvorenost duha, altruizam, socijabilnost, moralni kvalitet, odgovornost, dosjetljivost, radinost, kreativnost).

Postupci za motivaciju učenika u nastavi

Postupci za razvijanje unutrašnje motivacije su oni postupci kojima se pokušava motivirati učenik na način da mu se pruža pomoć kako bi što jasnije zapazio odnos koji se uspostavlja između njegovih ciljeva i ciljeva koji su u operacijama, produktima te produktima učenja. Kad god je moguće nastavnik treba u svakodnevni rad uključiti one aktivnosti koje su zanimljive većini učenika, kao što su: dani slobodne nastave, uvođenje novosti i raznolikosti u nastavu, aktivno sudjelovanje učenika i brze povratne informacije (Vizek-Vidović, 2003, str. 246). Ako se učenik stalno podstiče i svojim načinom rada motivira na učenje, on će postizati dobre rezultate i takav rad će donijeti veće zadovoljstvo. Nastavnikovi postupci na času treba da podstaknu učenike na aktivnost koja će za njih biti smisljena i primamljiva. Prilikom izrade pripreme za čas nastavnik određuje ciljeve i učenička predznanja, iskustva, interesovanja i potrebe. Nastavnik bi trebao na osnovu toga da bira motivacione postupke i sredstva. Uloga nastavnika bi trebala biti da pobudi interes i motiv, gdje nastavnik posreduje u orijentaciji i namjeri da se dođe do cilja. (Uspješan nastavnik potiče svojim primjerom i šalje učenicima jasne poruke.)

Neophodni uslovi za stvaranje interesa kod učenika su sljedeći: razumljivost i dobra prilagođenost sadržaja, gradivo koje je na logičan način osmišljeno, zanimljivo i prilagođeno uzrastu, osjećaj zadovoljstva zbog uspješnog usvajanja. Uspostavlja-

nje produktivne razredne klime i klime koja motivira zahtijeva: razumijevanje sebe i svojih ciljeva, planiranje strategija za postizanje ciljeva, isprobavanje različitih pristupa dok se ne pronađe pravi i uporno ponavljanje pravih pristupa. Veoma bitno je i povezivanje onoga što se uči sa osobnim životom učenika. Potrebno je pomagati učenicima da sami postavljaju svoje ciljeve. Neke od osnovnih uputa koje su bitne da se stvori produktivna atmosfera za nastavnike su: upoznaj sebe, upoznaj učenike, postavi jasne ciljeve, počni izgrađivati produktivnu klimu od samog početka (Mandić i Gajanović, 1991, str. 304). Uzimajući u obzir sve, ne mogu se u potpunosti zanemariti spoljni postupci motivisanja, jer su oni ponekad korisni i efikasni; bitno je da se ne ostane pri njima i da se podešavaju metode i strategije kako bi došlo do prerastanja spoljne u unutrašnju motivaciju. Navode se sljedeći načini takve transformacije: omogućiti da učenici što češće dožive uspjeh i radost u radu (samopotkrepljenje), uslovi u kojima učenik može da vrši samokontrolu i samoprocjenu svoga rada kao i da je svjestan krajnjih ciljeva kojima teži, dozvoliti da se vrše mala istraživanja i tako zadovolje radoznalost i tragačku aktivnost, omogućiti da biraju modele i načine učenja koji im najviše odgovaraju, osposobiti ih da uspješno rješavaju teške probleme i da uživaju u takvom radu. U situacijama kada nije jasno koji motiv određuje ponašanje učenika i kojim postupcima motivisati učenike, potrebno je imati saznanje o postupcima koji u najvećoj mjeri i najčešće mogu uspješno podstaći sve ljude, pa i učenike, na veće i bolje aktivnosti (Krneta, 2005, str. 108). U odgojno-obrazovnom procesu najčešće se mogu koristiti: nagrade i kazne; takmičenja i saradnje. Najčešće ekstrinzične nagrade koje nastavnici koriste jesu ocjene i pohvale. Ponekad su vanjske nagrade nužne da se učenik motivira, ali se one kasnije kada se učenik zainteresira za određeni sadržaj, mogu ukinuti. Veoma su važne jasne povratne informacije. Povratna informacija mora biti jasna i specifična i dana neposredno nakon obavljenog zadatka. I negativne povratne informacije mogu biti motivirajuće ako su usmjerene na ono što je učenik učinio, a ne na njegove sposobnosti i ako se daju u kombinaciji sa pozitivnom povratnom informacijom. Povratna informacija mora biti data neposredno nakon aktivnosti. Hurlockova je zaključila da pohvala ima najvažniji pozitivan utjecaj na motivaciju đaka u školskom učenju. Pohvala u službi motiviranja mora biti specifična, a ne općenita, također potrebno je da bude iskrena, učenici brzo primjete ako je neiskrena. Ocjene također mogu služiti kao pohvala i nagrada. Učenike je potrebno naučiti samopohvalama, naučiti ih da se uspoređuju sa sobom. U odgojno-obrazovnom radu nagrade mogu biti: usmene ili pismene pohvale i zahvalnice, stipendije za školovanje, materijalne nagrade za izuzetno zalaganje, nagradne ekskurzije ili putovanja, i slično (Krneta, 2005, str. 111). Kazne mogu biti usmeni ukor u „četiri oka“, javna opomena, isključenje iz

škole i druge propisane odgovarajućim zakonima. Izrečene kazne ili nagrade mogu imati efekte koji poboljšavaju ili pogoršavaju ponašanje.

Takmičenje i saradnja primjenjuju se kako bi pojedinac zadovoljio određene motive, ipak postoji značajna razlika između takmičenja i saradnje. U takmičenju je važna pobjeda pojedinaca ili ekipe koja se takmiči, a pri saradnji je važno da svi zajedno postignu određeni cilj, a da pri tome nije važno ko je bio bolji. Uslovi kojima u stručnoj organizaciji takmičenja valja u potpunosti udovoljiti su: grupe u takmičenju moraju biti izjednačene u svojim mogućnostima (sposobnostima učenja), na početku takmičenja prethodna predmetna znanja člana jedne i druge grupe moraju biti podjednaka, obje se grupe takmiče u učenju istih predmetnih sadržaja, u toku takmičenja svakoj grupi treba omogućiti poznavanje kako vlastitih tako i rezultata grupe sa kojom se takmiči (Bajraktarević, 2013, str. 151).

Za motivaciju učenika je bitna organizacija saradničkog učenja, gdje učenici međusobno zavise jedan od drugog i u postizanju cilja i u dobijanju nagrade. Saradnjom svi učesnici doživljavaju zadovoljenje motiva, dok kod takmičenja samo pobjednik zadovoljava svoje motive. I jedan i drugi oblik djeluju kao podsticaji za intenzivniji i bolji rad. Pored mogućnosti zadovoljavanja motiva za afirmacijom, saradnja pruža mogućnost za zadovoljenje motiva za udruživanjem, koji je jedan od osnovnih socijalnih motiva i svaki pojedinac teži da ga zadovolji. Glavne karakteristike saradničkog učenja su: učenici rade u malim grupama na zadatku koji im daje nastavnik, u svakoj grupi ima dobrih, prosječnih i loših učenika, svaka grupa sastoji se od učenika različitog spola i drugih karakteristika, nagradu dobija grupa a ne pojedinac. Smatra se da je moguće djelovati na motivaciju učenika za učenjem izazivajući unutrašnji konflikt, na taj način da mu se postavljaju prepreke koje ga onemogućavaju da zadovolji neke od svojih potreba ili da dostigne one ciljeve kojima teži. Motivacija učenika za učenjem je pod utjecajem njegovih očekivanja i to prije svega u pogledu mogućnosti obavljanja te aktivnosti, a zatim nagrade koja bi, eventualno, uslijedila. Mnogi autori smatraju da je, ako se želi učenicima ojačati motivacija, najbitnije podsticati samopoštovanje i samopouzdanje. Ovo je jedan od elementarnih faktora edukacijskog procesa uopće.

Bruner (1962) se zalaže za aktivne metode poput učenja putem otkrića. Prema njemu postoje četiri takva motiva koje treba razvijati:

- motiv radoznalosti – kad dječiju pažnju privlači sve nejasno, nezavršeno, neodređeno;
- motiv kompetentnosti – težnja da se dostigne sposobnost da radi nešto što pomaže efektivnom, kompetentnom, uzajamnom djelovanju sa sredinom;

- motiv identifikacije – izražava se u tome što dijete ima jaku želju da modelira svoje „ja“ i uzima za uzore roditelje, vaspitače i učitelje koji su za njega heroji u radu;
- motiv uzajamnog djelovanja (kooperacije) – određuje se kao duboka ljudska potreba da se bude s drugima i da se zajedno s njima djeluje radi postizanja cilja.

Važan unutrašnji motiv je i motiv nivoa aspiracije, što se određuje kao spremnost za određenu težinu zadatka, u šta se treba uložiti određeni trud ili napor za savladavanje i polaganje prava na određenu visinu ocjene, tj. očekivanja određenog uspjeha u tom zadatku. Potrebno je da nastavnik uči učenike takmičenju sa sobom, tj. vrednovanju individualnog napretka, gdje učenik dobija bodove. Dalje je potrebno da nastavnik potiče saradničko učenje, nauči učenike da dijele zadatke na manje djelove, daje zadatke manje težine i povezuje ulaganje napora sa uspjehom, da ne izjednačava sposobnosti sa osobnom vrijednošću, naglašava ono što je pozitivno i odstranjuje negativno, te pomaže učeniku da napravi plan rješavanja problema i polazi od poznatog ka nepoznatom. Prema Berljajnu kognitivni konflikt povećava napetost i radoznalo ponašanje (traganje za novim činjenicama). Motiv radoznalosti se javlja kao reakcija ličnosti na nove stimulse; kao želja da se dozna više o sebi i svojoj okolini. Karakteristike nastave koje izazivaju radoznalost jesu: novost, iznenađenje, nepodudarnost, kontradiktornost, kompleksnost, itd.

Mnoga istraživanja ističu da se učenici ponašaju prema očekivanjima svojih učitelja. Pojava očekivanja normalna je, i sama po sebi nije ni dobra ni loša. Učenicima treba dati dovoljno vremena da odgovore na pitanje i razvijaju vještine pomoću smislenih zadataka. Potrebno je tretirati svakog lošeg učenika kao osobu za sebe, povezati njihov uspjeh s ulaganjem truda, staviti naglasak na pomoć a ne na saosjećanje, omogućiti učeniku javni uspjeh. Kako bi bila poticana usmjerenost učenika na učenje, a ne na izvedbu, nastavnici bi morali uvjeriti učenike kako je prava svrha školovanja znanje, a ne samo dobre ocjene. Upotreba zadataka koji su smisleni, izazovni i povezani sa svakodnevnim životom, utječe da učenici prihvate usmjerenost ka učenju a ne učinku. Teorije vlastite vrijednosti naglašavaju percepciju sposobnosti kao glavnog faktora koji određuje razinu motivacije za postignućem. Zadavanje zadatka učeniku će mu omogućiti da uz uloženi trud postigne uspjeh i razvije osjećaj kompetencije barem u nekim područjima školskog postignuća. Potrebno je poticati uvjerenja kod učenika kako su sposobnosti promjenjive i kako se uz određeni trud mogu razvijati. Samousmjeravanje djeluje kroz vlastiti sistem koji obuhvata kognitivne strukture i funkcije percepcije, evaluacije, motivacije i regulacije ponašanja. Važan izvor samomotivacije je proces postavljanja ciljeva i samovrednovanja vlastitog ponašanja.

Ranija istraživanja

Dosadašnja istraživanja pokazuju da način rukovođenja razredom, primjena metoda motivacije učenika i težina gradiva mogu da spriječe pojavu dosade kod učenika. Rezultati nekih istraživanja pokazuju da je najslabija motivacija za učenje kod onih učenika koje nastavnik ignoriše. Bujas i saradnici (1950) su pronašli da doživljaj razlike u uspjehu i mogućnosti dostizanja uspjeha znatno djeluje na njihove dnevne rezultate i na napredak u toku takmičenja. Prema Furlanu (1997), u kritičkoj analizi spoljnih postupaka motivisanja (pohvale, ukori, nagrade, kazne, ocjene), navodi se da su svi ti postupci odvojeni od samog procesa učenja i da ne čine sastavni dio tog procesa. Havelka i Andrijević (prema Čudina-Obradović, 1992) navode da su situacije koje umanjuju motivaciju učenika sljedeće: u vezi sa karakteristikama zadataka – zadaci su složeni, teški, dugotrajni, odnosno potpuno novi, lahki, nepoznati; provjera znanja i ponavljanje gradiva – u slučaju načina rada, u slučajevima kada se trenutne okolnosti promjene. Nalazi pokazuju da bi nastavnici trebali da nagrađuju trud učenika poticajnim ocjenama, bilješkama u imeniku ili usmenim pohvalama. Ocjena je važna i kao povratna informacija o uspješnosti rada. Ona je kao faktor motivacije za učenjem važna, ali nije dovoljna. Hunt (1965, citirano prema Beck, 2000) govori o tome kako ljudi teže traženju smisla i razumijevanja svijeta oko nas. Loewenstein (1994) smatra da se znatiželja javlja kad postanemo svjesni informacijskog jaza u svom znanju.

METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Uzorak i populacija

Uzorak je formiran po principu prigodnog odabira. Populaciju istraživanja činili su adolescenti od prvog do četvrtog razreda srednjih škola. Uzorak je činilo 114 učenika. Starosna dob učenika se kretala od 15 do 18 godina starosti. Škole u kojima je rađeno istraživanje su pripadale različitim sredinama.

Uzorak varijabli

U istraživanju su operacionalizirane varijable: stavovi učenika o nastavniku kao faktoru motivacije i postupci motivacije učenika. Stavovi učenika o nastavniku kao faktoru motivacije veoma su značajni jer je samo ponašanje učenika motivirano stavovima i stoga utječu na postupke i predviđaju ponašanje. Stav se može definirati kao tendencija pozitivnog ili negativnog reagiranja na neki objekat (Čudina i Obradović, 1975). Postupci za razvijanje unutrašnje motivacije su oni postupci kojima se pokušava motivirati učenik na način da mu se pruža pomoć kako bi što jasnije zapazio odnos koji je između njegovih sopstvenih ciljeva i ciljeva koji su u operacijama, produktima te produktima učenja. U istraživanju su postupci

motivacije operacionalizirani preko anketnog upitnika koji se sastoji od načina davanja povratnih informacija od strane nastavnika, organizacije nastave i načina prezentiranja nastavnih sadržaja.

Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

U istraživanju su korištene metode teorijske analize, servej metod i deskriptivna metoda, a od tehnika – tehnika anketiranja. Od instrumenata je u istraživanju korišten anketni list za učenike.

Problem, cilj, zadaci i hipoteze

Problem istraživanja je bio ispitati i pojasniti stavove učenika o nastavnikovom načinu rada i njegovim karakteristikama kao faktoru motivacije u nastavi.

Cilj istraživanja je bio ispitati i analizirati mišljenja učenika o nastavnikovom pristupu u radu sa učenicima, o njegovoj značajnosti za motivaciju učenika u nastavi, kako bi se sagledale mogućnosti za poboljšanje samih strategija i tehnika u motivisanju učenika.

Zadaci:

1. Ispitati mišljenje učenika o značaju pravovremenih vidova povratne informacije za motivaciju učenika na času;
2. Utvrditi stavove učenika o značaju nastavnikove organizacije rada u nastavi za motivaciju učenika;
3. Ispitati mišljenje učenika o značaju načina prezentiranja nastavnih sadržaja za motivaciju učenike u nastavi.

Hipoteze:

Hipoteza 1: Pretpostavlja se da pravovremena povratna informacija u vidu: komentara, informacije o tačnosti, pohvale, bitno motiviše učenike na času.

Hipoteza 2: Pretpostavlja se da je nastavnikov način organizacije rada u nastavi značajan za poticanje aktivnosti učenika.

Hipoteza 3: Pretpostavlja se da način prezentiranja nastavnih sadržaja na času bitno povećava motivaciju učenika.

REZULTATI

Mišljenje učenika o značaju pravovremene povratne informacije za motivaciju učenika

Naš prvi zadatak je glasio: „Ispitati mišljenje učenika da li pravovremene povratne informacije motivišu učenike na času“. Ovaj zadatak će se statistički analizirati zahvaljujući pitanjima iz skale stavova koja su u direktnoj povezanosti sa postavljenom hipotezom.

Tabela 1. Mišljenje učenika o značaju pravovremene povratne informacije za motivaciju na času

	Da li neposredna pohvala nakon uloženog truda, motiviše učenike na bolji rad na času?		Da li nastavnikovo usmjeravanje učenika na samovrednovanje i sagledavanje rezultata svog rada potiče veću aktivnost na času?		Smatrate li da nastavnikovo komentarisanje ocjene na času motiviše učenike na zalaganje?		Da li ukazivanje učeniku na njegov odgovor šta je bilo dobro, a šta ne, potiče učenika na aktivniji rad na času?		Ukupno	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Da	94	82,46%	93	81,57%	68	59,65%	61	53,51%	316	69,30%
Ne	6	5,26%	5	4,39%	24	21,05%	12	10,53%	47	10,31%
Uglavnom	14	12,28%	16	14,04%	22	19,30%	41	35,96%	93	20,39%
Ukupno	114		114		114		114		456	

U tabeli 1. su prikazani odgovori učenika, gdje je 69,30% potvrdnih odgovora na neka od pitanja o značaju pravovremene povratne informacije za motivaciju na času. Da bi se saznalo jesu li mišljenja statistički značajna pristupilo se izračunavanju hi-kvadrat testa.

Tabela 2. Da li neposredna pohvala nakon uloženog truda, motiviše učenike na bolji rad na času?

f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\Sigma(f_o - f_t)^2 / f_t$
94	38	56	3136	82,52
6	38	32	1024	26,94
14	38	14	196	5,15
114	114	-	-	114,61

Dobijeni hi-kvadrat na drugom stupnju slobode značajno odstupa od granične vrijednosti na nivou značajnosti 0,05 (5,991). Na temelju toga može se zaključiti da je dobijeni hi-kvadrat statistički značajan i da postoji statistički značajna razlika u mišljenju učenika.

Tabela 3. Da li nastavnikovo usmjeravanje učenika na samovrednovanje i sagledavanje svog rezultata potiče veću aktivnost na času?

f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\Sigma(f_o - f_t)^2 / f_t$
93	38	55	3025	82,52
5	38	-33	1089	28,65
16	38	-22	484	12,73
114	114	-	-	123,9

S obzirom da je izračunata vrijednost hi-kvadrata veća od granične vrijednosti (5991 i 9,210) na oba nivoa značajnosti (0,05 i 0,01), smatramo da postoji statistički značajna razlika između mišljenja učenika.

Tabela 4. Smatrate li da nastavnikovo komentarisanje ocjene na času motiviše učenike na zalaganje?

f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\Sigma(f_o - f_t)^2 / f_t$
68	38	30	900	23,68
24	38	-14	196	5,16
22	38	-16	256	6,74
114	114	-	-	35,58

Obradom dobijenih rezultata izračunata vrijednost hi-kvadrata je ponovo veća od granične vrijednosti na nivou značajnosti (0,05), stoga se, također, konstatuje da postoji razlika u mišljenju učenika.

Tabela 5. Da li ukazivanje učeniku na njegov odgovor šta je bilo dobro, a šta ne, potiče učenika na aktivniji rad na času?

f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\Sigma(f_o - f_t)^2 / f_t$
61	38	23	529	13,92
12	38	-26	676	17,79
41	38	3	9	0,23
114	114	-	-	31,94

Uzimajući u obzir ovu i prethodne vrijednosti hi-kvadrata može se uočiti da su visoke i iznad granične vrijednosti (5,991) na drugom stupnju slobode, na nivou značajnosti od 0,05. Sve to ukazuje da postoji statistički značajna razlika u mišljenjima učenika, stoga se može zaključiti da su hi-kvadrati statistički značajni, a samim tim i da povratne informacije u vidu komentara na ocjenu, komentara odgovora, usmjeravanja na samovrednovanje i pohvala truda značajno motivišu učenika u nastavi.

Nastavnikova organizacija rada u nastavi kao faktor motivisanja na času

Drugi zadatak je bio „Utvrđiti stavove učenika o značaju organizacije rada u nastavi za motivaciju učenika“. Postavljena pitanja su u direktnoj vezi sa pretpostavkom.

Tabela 6. Stavovi učenika o značaju organizacije rada u nastavi za motivaciju

	Da li organizovanje grupnog rada na času stvara dinamičnu atmosferu i potiče učenike na aktivnost?		Smatrate li da takmičenje među učenicima potkrepljuje učenikovu aktivnost na času?		Da li istraživanja u nastavi, gdje učenici tragaju za rješenjima, bitno motivišu učenika?		Ukupno	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Da	75	65,79%	41	35,96%	80	70,18%	196	57,31
Ne	17	14,91%	22	19,30%	4	3,51%	43	12,57
Uglavnom	22	19,30%	51	44,74%	30	26,31%	103	30,12
Ukupno	114		114		114		342	

Na osnovu prikazanih rezultata iz tabele broj 6., vidljivo je da je 57,31% pozitivnih odgovora na pitanja o značaju organizacije rada u nastavi za motivaciju, dok je sa 12,57% negativnih odgovora. O statističkoj značajnosti rezultata govore vrijednosti hi-kvadrata u narednim tabelama.

Tabela 7. Da li organizovanje grupnog rada na času stvara dinamičnu atmosferu i potiče učenike na aktivnost?

f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\Sigma(f_o - f_t)^2 / f_t$
75	38	37	1369	36,02
17	38	-21	441	11,60
22	38	-16	256	6,73
114	114	-	-	54,35

Dobijena vrijednost hi-kvadrata ukazuje na statističku značajnost, s obzirom da postoji značajno odstupanje od granične vrijednosti hi-kvadrata na drugom stupnju slobode, a pri nivou značajnosti 0,05.

Tabela 8. Smatrate li da takmičenje među učenicima potkrepljuje učenikovu aktivnost na času?

f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\Sigma(f_o - f_t)^2 / f_t$
41	38	3	9	0,24
22	38	-16	256	6,73
51	38	13	169	13
114	114	-	-	19,97

S obzirom da je izračunata vrijednost hi-kvadrata veća od granične vrijednosti, i ovdje se može konstatovati statistički značajna razlika u mišljenima učenika.

Tabela 9. Da li istraživanja u nastavi, gdje učenici tragaju za rješenjima, bitno motivišu učenika?

f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\Sigma(f_o - f_t)^2 / f_t$
80	38	42	1764	46,42
4	38	-34	1156	30,42
30	38	-8	64	1,68
114	114	-	-	78,52

U prikazanim rezultatima opažene i očekivane frekvencije se statistički značajno razlikuju. S obzirom da su izračunate vrijednosti hi-kvadrata na drugom stupnju slobode iznad granične vrijednosti (5,991) na nivou značajnosti (0,05) samim tim su i hi-kvadrati statistički značajni. To potvrđuje hipotezu pod rednim brojem 2., tj. da je organizacija rada nastavnika značajna za motivaciju učenika.

Stavovi učenika o značaju načina prezentiranja nastavnih sadržaja za motivaciju u nastavi

Mišljenja učenika o značaju prezentiranja nastavnih sadržaja za motivaciju učenika na času vidljiva su u narednim tabelama, što ujedno predstavlja treću postavljenu hipotezu.

U prikazanoj tabeli je vidljivo da je veći broj učenika dao potvrdne odgovore, i to 67,25%, dok je negativne odgovore dalo 16,67%, a sa „uglavnom“ je odgovorilo 27,19% učenika. U narednim koracima se pristupilo izračunavanju hi-kvadrat testa.

Tabela 10. Mišljenja učenika o značaju načina prezentiranja nastavnih sadržaja za motivaciju u nastavi

	Da li postavljanje jasnog cilja u realizaciji nastavnih sadržaja potiče učenike da ga ostvare i aktiviraju se?		Doprinosi li raznovrsnost metoda poučavanja motivaciji učenika ?		Smatrate li da povezivanje nastavnih sadržaja sa životom motiviše učenika za rad na času?		Ukupno	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Da	72	63,16%	71	62,28%	87	76,31%	230	67,25%
Ne	6	5,26%	9	7,90%	4	3,50%	19	5,56%
Uglavnom	36	31,58%	34	29,82%	23	20,17%	93	27,19%
Ukupno	114		114		114		342	

Tabela 11. Da li postavljanje jasnog cilja u realizaciji nastavnih sadržaja potiče učenike da ga ostvare i aktiviraju se?

f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\Sigma(f_o - f_t)^2 / f_t$
72	38	34	1156	30,42
6	38	-32	1024	26,94
36	38	-2	4	0,10
114	114	-	-	57,46

Imajući u vidu da je izračunata vrijednost hi-kvadrata veća od granične vrijednosti (5,991) i u ovom slučaju, utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika u mišljenjima učenika o navedenom pitanju.

Tabela 12. Doprinosi li raznovrsnost metoda poučavanja motivaciji učenika?

f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\Sigma(f_o - f_t)^2 / f_t$
71	38	33	1089	28,66
9	38	-29	841	22,13
34	38	-4	16	0,42
114	114	-	-	51,21

Značajna statistička razlika u stavovima učenika je pronađena i u ovom slučaju, jer je vrijednost hi-kvadrata veća od granične vrijednosti (5,991).

Imajući u vidu da je izračunata vrijednost hi-kvadrata u posljednjem slučaju, ali u prethodnim, iznad graničnih vrijednosti (5,991), vidljivo je da su rezultati

statistički značajni, što pokazuje da učenici smatraju da je način prezentiranja nastavnih sadržaja je značajan.

Tabela 13. Smatrate li da povezivanje nastavnih sadržaja sa životom motiviše učenika za rad na času?

f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\Sigma(f_o - f_t)^2 / f_t$
87	38	49	2401	63,18
4	38	-34	1156	30,42
23	38	-15	225	5,92
114	114	-	-	99,52

ZAKLJUČAK

Rezultati pokazuju da nagrađivanje učenika u vidu pohvale, povratne informacije, komentarisanja ocjene bitno motiviše učenika za dalji rad u nastavi. Prva pretpostavka koja je išla u tom smjeru je potvrđena. Vidljivo je da svi navedeni načini i postupci motiviranja zavise od nastavnika. Ovakav pristup nam pokazuje da nastavnikovo pravovremeno reagiranje, praćenje učeničkog zalaganja i davanje povratne informacije značajno doprinosi motiviranju učenika.

Druga pretpostavka koja je išla u smjeru da od nastavnikove organizacije rada na času zavisi motivisanost učenika je također potvrđena. Grupni oblik rada u kojem dominira saradnja, takmičarski karakter i mogućnost istraživanja na času bitno motivira učenika. Jednoličnost, šematizam i monotoniju je moguće prevazići promjenom oblika rada u kojima više dominiraju navedeni oblici rada s ciljem da učenici zadovolje svoju radoznalost u nastavnom procesu.

Način prezentacije gradiva je veoma važan za učenike, što je primjetno u rezultatima koji pokazuju da raznovrsnost metoda, jasno postavljanje cilja kojem će učenici težiti u toku časa potiču učenike na aktivnost. Sama povezanost nastavnih sadržaja sa životom, odnosno smisljeno učenje je također motivirajuće za učenike.

LITERATURA

- Andrilović, V. i Čudina M. (1996). *Psihologija učenja i nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bajraktarević, J. (2013). *Opća psihologija*. Sarajevo: Avery.
- Bajraktarević, J. (2013). *Psihologija edukacijskog procesa*. Sarajevo: Avery.
- Beck, R. C. (2003). *Motivacija: teorija i načela*. Jastrebarsko: Naklada slap.
- Grgin, T. (2004). *Edukacijska psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

- Krmeta, D. (2006). *Interaktivno učenje i nastava*. Banja Luka: Fakultet za društvene i političke nauke.
- Krmeta, D. (2005). *Socijalna psihologija*. Banja Luka: Fakultet za poslovni inženjering i menadžment.
- Mandić, P. i Gajanović, N. (1991). *Psihologija u službi učenja i nastave*. Lukavac: Tunjić.
- Musić, H. i Muratović, A. (2011). *Komunikacija u nastavi*. Tuzla: Off-set.
- Palekčić, M. (1985). *Unutrašnja motivacija i školsko učenje*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Rakić, B. (1977). *Motivacija i školsko učenje*. Sarajevo: Nastavna biblioteka.
- Stevanović, M. (2003). *Modeli kreativne nastave*. Rijeka: Andromeda
- Stojaković, P. (2006). *Višestruke sposobnosti za učenje*. Banja Luka: Filozofski fakultet.
- Suzić, N. (1998). *Kako motivisati učenike*. Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Vizek-Vidović, V., Vlahović-Štetić, V., Rijavec, M. i Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Donja Lomnica: Ekološki glasnik, d.o.o.

TEACHER AS A MOTIVATIONAL FACTOR IN EDUCATION

Abstract

Although there are various means and procedures to motivate students to learn, it is notable that a teacher's personality is a very important factor, however, this is yet to be explored. Therefore, the aim of this paper was to assess and analyse students' opinions of teachers as motivational factors for students, in order to observe the possibilities of finding new, more efficient strategies and techniques in students' motivation. Results showed that teacher's approach is very significant for students' motivation.

Research is of transversal nature and is conducted on the sample of 114 students in various fields. Research population was made of high school students aged 15 to 18.

Key words: *teacher, motivation, student, education*